מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

רלה א מיי' פי"ב מהל' אבל הלכה ה סמג עשין ב טוש"ע י"ד סי' שנה:

אלא חיה אבל שאר נשים מניחין: ר' אלעזר אמר אפילו שאר הנשים דכתיב °ותמת שם מרים ותקבר שם סמוך למיתה קבורה, ואמר ר' אלעזר *אף מרים בנשיקה מתה אתיא "שם" "שם" ממשה, ומפני מה לא נאמר בה על פי ה' מפני שגנאי הדבר לאומרו א"ר אמי למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה? לומר לך מה פרה אדומה מכפרת אף מיתתן של צדיקים מכפרת א"ר אלעזר למה נסמכה מיתת אהרן לבגדי כהונה מה בגדי כהונה מכפרין אף מיתתן של צדיקים מכפרת ת"ר *מת פתאום - זו היא מיתה חטופה, חלה יום אחד ומת זו היא מיתה דחופה ר' חנניא בן גמליאל אומר זו היא מיתת מגפה שנאמר °בן אדם הנני לוקח ממך את מחמד עיניך במגפה" וכתיב °ואדבר אל העם בבקר ותמת אשתי בערב" שני ימים ומת זו היא מיתה דחויה ג' = גערה ארבעה = נזיפה חמשה זו היא מיתת כל אדם א"ר חנין מאי קרא °הן קרבו ימיך למות" "הן" = חד "קרבו" = תרי "ימיך" = תרי הא חמשה, "הן" = חד *שכן בלשון יוני קורין לאחת "הן" מת בחמשים שנה זו היא מיתת כרת *חמשים ושתים שנה זו היא מיתתו של שמואל הרמתי ששים זו היא מיתה בידי שמים אמר מר זוטרא מאי קרא דכתיב °תבא בכלח אלי קבר" "בכלח" בגימטריא = שיתין הוו שבעים = שיבה שמונים = גבורות דכתיב °ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה אמר רבה: מחמשים ועד ששים שנה זו היא מיתת כרת והאי דלא חשיב להו משום כבודו של שמואל הרמתי רב יוסף כי הוה בר שיתין עבד להו יומא טבא לרבנן - אמר: "נפקי לי מכרת", א"ל אביי נהי דנפק ליה מר מכרת דשני, מכרת דיומי מי נפיק מר א"ל *נקוט לך מיהא פלגא בידך, רב הונא נח נפשיה פתאום הוו קא דייגי רבנן תנא להו *זוגא דמהדייב "לא שנו אלא שלא הגיע לגבורות אבל הגיע לגבורות זו היא מיתת נשיקה". אמר רבא "חיי בני ומזוני לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא דהא *רבה ורב חסדא תרוייהו רבנן צדיקי הוו: מר מצלי ואתי מיטרא, ומר מצלי ואתי מיטרא רב חסדא חיה תשעין ותרתין שנין רבה חיה ארבעין, בי רב חסדא שיתין הלולי, בי רבה שיתין תיכלי, בי רב חסדא סמידא לכלבי ולא מתבעי בי רבה נהמא דשערי לאינשי ולא משתכח" ואמר רבא הני תלת מילי בעאי קמי שמיא תרתי יהבו לי חדא לא יהבו לי: חוכמתיה דרב הונא ועותריה דרב חסדא ויהבו לי, ענותנותיה דרבה בר רב הונא לא יהבו לי", רב *שעורים אחוה דרבא הוה יתיב קמיה דרבא, חזייה דהוה קא מנמנם א"ל לימא ליה מר דלא לצערן, א"ל מר לאו שושביניה הוא? א"ל כיון דאימסר מזלא לא אשגח בי, א"ל ליתחזי לי מר, איתחזי ליה א"ל הוה ליה למר צערא? א"ל *כי ריבדא דכוסילתא רבא הוה יתיב קמיה דר"נ חזייה דקא מנמנם א"ל לימא ליה מר דלא לצערן א"ל - מר לאו אדם חשוב הוא? א"ל מאן חשיב מאן ספין מאן *רקיע, א"ל ליתחזי לי מר, אתחזי ליה, א"ל ה"ל למר צערא? א"ל "כמישחל בניתא מחלבא - ואי אמר לי הקב"ה זיל בההוא עלמא כד הוית, לא בעינא דנפיש בעיתותיה" רבי אלעזר הוה קאכיל תרומה איתחזי ליה [ב] א"ל תרומה קא אכילנא ולאו קודש איקרי, חלפא ליה שעתא, רב ששת איתחזי ליה בשוקא, אמר ליה בשוקא כבהמה - איתא לגבי ביתא" רב אשי איתחזי ליה בשוקא א"ל ה)איתרח לי תלתין יומין ואהדרי לתלמודאי דאמריתו *)אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו", ביום תלתין אתא, אמר ליה מאי כולי האי? קא דחקא רגליה דבר נתן ג) ואין *מלכות נוגעת בחבירתה אפילו כמלא נימא, רב חסדא לא הוה יכיל ליה דלא **הוה שתיק פומיה מגירסא, סליק יתיב בארזא דבי רב פקע ארזא ושתק ויכיל ליה ר' חייא לא הוה מצי למיקרבא ליה יומא חד אידמי ליה כעניא אתא טריף אבבא א"ל אפיק לי ריפתא, אפיקו ליה, א"ל ולאו קא מרחם מר אעניא אההוא גברא אמאי לא קא מרחם מר? גלי ליה אחוי ליה שוטא דנורא אמצי ליה נפשיה:

מתני'

ה) [גירסת הערוך איתרה. ג) [ברכות מח: וש"נ]

אלא חיה. שמתה מחמת וולד שהיא שופעת: מת פתאום. שלא חלה: מחמשים שנה. ולמעלה: והאי דלא חשיב ליה. בהדי כרת: כרת דיומי. שמא ימות מיתה חטופה: פלגא. דמכרת דשני מיהא פלטי לי: מנמנם. גוסס: א"ל. רבא לרב שעורים: לימא מר. למלאך המות דלא לצעורי: שושביניה. דמלאך המות: דאימסר מזליה. איתרע מזליה: ליתחזי לי מר. בתר מיתה: מר לאו אדם חשוב. לימא ליה מר: ספין רקיע. מתוקן למיבעי מיניה: ביעתותיה. דמלאך המות: רגליה דבר נתן. למיהוי נשיא: אמאי לא מרחם. דמתפקדנא למייתי ליה למר בההוא עלמא: אחוי ליה שותא דנורא. וידע דהוה מלאך המות:

מתני'

תורה אור

מה פרה אדומה מכפרת. פירוש על מעשה העגל וכדאמרינן במדרש משל לבן השפחה שטינף פלטרין של מלך אומר המלך תבא אמו וכו': **מיתת** אהרן לבגדי כהונה. דכתיב (במדבר כ) והפשט את אהרן את בגדיו ואהרן יאסף ומת שם וכן פי' בקונטרס ואין לפרש מיתת בני אהרן לבגדי קדש ילבש לפי שאינו סמוך כ"כ: **מה** בגדי כהונה מכפרין. בזבחים כו' (דף פח:). **חטופה** ודחופה. לא ידענא מאי שנא הא ומנא ליה: **ואדבר** אל העם בבקר. פי' ותלתא ומתה: **הן** קרבו וכו'. לאו דוקא דלא אשכחנא דמשה היה חולה וביום מותו כתב הרבה (סוטה יג:) ופסע כמה פסיעות בבת אחת כדפירש בפירוש חומש: **מת** בחמשים זו היא מיתת כרת. בירושלמי (פ"ב דביכורים) דייק מאל תכריתו שבט הקהתי (במדבר ד) ועבודתם עד חמשים דכתיב (שם ח) מבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה ועוד מימי שטתיו ע' שנה דל עשרין דלא איענש עליהן כשתיירו המשים (כדאי' שבת פט:) ותימה לפי' דהא משמע בשמעתין דבחמשים משמע קאמר ועוד יהא חמשים לאחר שנתחייב כרת והוא מיתת כל אדם: **ומיתה** בידי שמים בששים. בירושלמי מפיק ממתי מדבר דאמרינן* לא מת אחד מהן פחות מבן ששים ומיתה דהכא משמע זו היא מיתה בידי שמים וכרת בחמשים עד ששים ולא ששים בכלל וזהו שזרעו נכרת וי"מ דחמשים היא מיתה שבידי שמים וכי איתא בהדי זרעו הוי כרת וששים מיתת כל אדם ובשבת פרק שני (כה. בד"ה כרת) ובריש יבמות (ב. בד"ה אשת אחיו) הארכתי: **אלא** במזלא תליא מילתא. והקשו בתוספות הא דאמרן בסוף שבת (דף קנו. ושם) אין מזל לישראל וי"ל דלפעמים משתנה ע"י מזל כי הגהו דהתם ופעמים שאין משתנה כדאמרינן בתענית (דף כה.) גבי רבי אלעזר בן פדת דא"ל ניחא לך דאחריב עלמא דאולי אברי' בעידנא דמזוני: **שיתין** הלולי. יש מפרשים לאו דוקא: **ספין**. חשוב למחר (הוא ו) היא מתה ואין כל בריה *ספונה (כתובות עב: פירוש*) חשובה ובמדרש ילמדנו אין העובדי כוכבים ספונים כלום שנא' (ישעיה מ) כל הגוים כאין נגדו וכן פירש בערוך* והביא עדיין ראיות אחרות: **מאן** רקיע. פי' מתוקן ותפור ונעלות בלות ומטולאות (יהושע ט) תרגום בלן ומרוקעים למתפרות כסתות (יחזקאל יג) תרגומו דמחטטים רקיעי חסוך והוא לשון ישמעאל חתיכת בגד תפורה על הקרע בערוך ועוד הביא דאמרינן בפ' לא יחפור (ב"ב דף כ.) חזי למרקע לבוש מיהו יש ספרים כתוב שם לקרעא:

*) [ועי' בערוך ערך ספן ג] בלע"

רבינו חננאל

מפני הכבוד. אמרי נהרדעי לא שנו אלא חיה דשכיח טינוף אבל של שאר נשים מניחין ר' אלעזר אומר אפילו של שאר נשים אין מניחין שנאמר ותמת שם מרים ותקבר שם תיכף למיתה קבורה א"ר אלעזר אף מרים בנשיקה מתה. אתיא שם שם כתיב הכא ותמת שם מרים וכתיב וימת שם משה עבד ה' מה משה בנשיקה אף מרים בנשיקה. ומפני מה לא נאמר במיתת מרים על פי ה' מפני שגנאי הדבר לאומרו באשה. א"ר אמי למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה מה פרה זו מטהרת חטאים ונקראת חטאת וכל חטאת מכפרת עון כך מיתתן של נשים צדקניות מטהרת ומכפרת עונותיהן של ישראל. וכ"ש מיתתן של צדיקים שמכפרת: ירושלמי בתחלת יוה"כ א"ר יודן בר שלום למה נסמכה מיתת אהרן לשבירת הלוחות ללמדך שמיתתן של צדיקים קשה לפני הקב"ה כשבירת הלוחו' כתיב ובני ישראל נסעו מבארת בני יעקן מוסרה שם מת אהרן. וכי אהרן במוסרה מת והלא בהור ההר מת. אלא כיון שמת אהרן נסתלקו ענני הכבוד וכו' ובקשו ישראל לחזור למצרים וחזרו ח' מסעות ורץ שבט לוי והרג מהן ח' משפחות וגם הם הרגו מן הלוים ד' משפחות לעמרמי ליצהרי לחברוני לעוזיאלי כו'. אמרו על מה אירע לנו זה על שלא נתעסקנו בהספדו של צדיק כראוי. מיד ישבו במוסרה והספידו וגמלו לו חסד בהספד כראוי והעלה להן הכתוב כאילו במוסרה מת כו'. א"ר אלעזר למה נסמכה מיתת אהרן לבגדי כהונה לומר לך מה בגדי כהונה מכפרין כדגרסינן (בזבחים דף פ"ח:) אף מיתת אהרן מכפרת: ת"ר מת פתאום זו מיתה חטופה. חלה יום אחד ומת זו מיתה דחופה. ר' חנינא בן גמליאל אומר זו מיתת מגפה שנאמר בן אדם הנני לוקח את מחמד עיניך במגפה וכתיב ואדבר אל העם בבקר ותמת אשתי בערב. חלה יומים ומת זו מיתה דחויה חלה ג' ומת זו מיתת גערה. חלה ד' ומת זו היא מיתת נזיפה. חלה ה' ימים ומת זו היא מיתת כל אדם. שמעינן לה מהאי קרא ויאמר ה' אל משה הן קרבו ימיך למות. קרבו תרי. ימיך תרי הן חד הרי ה' ימים. ואח"כ כתיב למות. מי שמת בן חמשים זו היא מיתת כרת. בן נ"ב זו היא מיתתו של שמואל הרמתי. בן ששים זו היא מיתת כל אדם. א"ר זירא מהאי קרא תבא בכלח אלי קבר. בכל"ח בגימטריא שיתין הוו. בן שבעים שיבה. בן שמונים בגבורות שנא' ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה. אמר רבא מי שמת מחמשים ועד ששים מיתת כרת היא. והא דלא חשיב לה משום כבודו של שמואל הרמתי. רב יוסף כי הוה בר שיתין אמר כבר נפקית מכרת דשני. רב הונא נח נפשיה פתאום. הוו רבנן דייגי טובא. תנא להו זווא דמהדייב פי' שם חכם. לא שנו דמיתת פתאום היא מיתה חטופה אלא במי שלא הגיע לגבורות אבל מי שהגיע לגבורות זו היא מיתת נשיקה. אמר רבא חיי בני ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא. דהא רבה ורב חסדא תרווייהו צדיקי גמורי נינהו מר מצלי ואתי מיטרא ומר מצלי ואתי מיטרא. רב חסדא חי' צ"ב שנה. ורבה חיה מ' שנה. בי רב חסדא שיתין הילולי. בי רבה שיתין תכלי. בי רב חסדא נהמא דסמידא לכלבי. בי רבה [נהמא] דשערי לאינשי לא משתכח אמר רבא תלתא בעאי מקמי שמיא. תרי הבו לי וחד לא. הבו לי חכמתיה דרב הונא ועותריה דרב חסדא הבו לי ענוותנותיה דרבה בר רב הונא לא הבו לי. רבה חוה יתיב קמיה דרב נחמן והוה רב נחמן גוסס בעי למינח נפשיה. א"ל בעי רחמי דלא ליצערן מלאכא דמיתותא. א"ל ולאו גברא חשיבא גבי שמיא אנת בעי רחמי עלך א"ל מאן חשוב מן ספון מן רקיע פי' כלומר כיון שנמסר אדם ביד מלאך המות אין שם חשיבותו. א"ל אחרי מיתתו אולי תתראה לי בחלום. ביקש מן הקב"ה כדי שיתראה לו בחלום ונתראה לו. אמר לו היה לך צער בשעת מיתה. א"ל לאו ומשל לו משל כהרמת נימא של שיער מתוך החלב. א"ל אילו היה הקב"ה אומר לי לך חזור וחיי כאשר היית בחייך ואח"כ תמות לא הייתי רוצה שאע"פ שלא היה [לי] צער. אימתו של מה"מ גדולה היא מאד. רבא אתחזי ליה בחלמיה לרב שעורים אחוה. וא"ל הוה לך צערא ואמר לי כי ריבדא דכוסילתא. פי' כמו שריטה ששורטין האומנין בצואר למצוץ דמו. כגון אותו הצער היה לי בעת יציאת הנשמה מן הגוף. רב ששת אתחזי ליה מלאך המות בשוק. א"ל כבהמה איתא לגבי ביתא. רב אסי אתחזי ליה מלאך המות. א"ל אתרח לי ל' יומין דאהדריה לתלמודי. דאמריתו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. ביום שלשים אתא. א"ל מאי כולי האי. א"ל דקא דחקא רגליה דבר נתן:

מתני'

[ב"ב יז.]

שמחות פ"ג

יחזקאל כד

שם

[שבת נה: סנהד' עו: ע"ש]

שמחות פ"ג

תענית כ:

איוב ה

תהלים צ

[סנהדרין ז:]

[בערוך ערך זוג ב' פי' שם סלדס ועי' תוס' נדה כח: ד"ה זוגא]

[עתוי' ר"ה יח. ד"ה רבה ותוס' יבמות קה. ד"ה רבה]

[כת"מ עג: אי' רב שעורים אחוה דרבא בסמ"ך]

[ע' פרש"י שבת קכט. ובסנהד' נג:]

[בערך רקע ז"ל הערוך בת"ק מאן חשיב מאן ספין מאן רקיע כלומר מי יכול לסתפסט ולסתגבר בהוה' שעה עכ"ל נע"ק למעיין בערוך ערך רקע השני]

*) [פסחים נ. ב"ב י: כתובות עז:]

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' א"ל מאן חשיב מאן ספון מאן רקיע. פי' מי הוא חשוב בעיניו ומאן ספון מי הוא אדם ראוי דליסתפו מיניה וחיים לדיבוריה ומאן רקיע מי מתוקן אלו. מפי' ע"י קטן: ב] שם א"ל תרומה קא אכילנא ולאו קדש איקרי. פי' לאו תרומה אכילנא דאיקרי קודש ואי קטלית לי קא מסמית וכתיב את משמרת תרומתי שצריך לשומרה בטהרה חלפא ליה שעתא ולא מת באותו פרק. מפי' הכ"ל:

מבנה

הסימונים הבאים מיועדים לגלות הקשר בין מימרא למימרא

△ - ר"נ

..... מרים

///// למה נסמכה

~~~ מכפרת

נושא

הגדרות של מיתות לפי:

א) זמן המיתה

ב) גיל

מבנה

חיפוש פסוקים לבסס (א) דקתני

נושא/מבנה

מימרות של רבא

1) חיי בני ומזוני לא בזכותא תליא מלתא

2) בקש ג' דברים ונתן לו ב'

3 מעשים שהמשותף להם מפגש עם מלאך המות לפני מיתה

גוסס (מתנמנם)

המבקש שלא יהי' צער בשעת יציאת (הנשמה)

תיאורים של מיתה קלה

איתחזי - נגלה להם מלאך המות

קווי של מלאך המות לקחת אותם

חיפוש פסוק לבסס מה שקתני

שמתה מחמת ולד שהיא שופצת
~~~